

Egyptin muinaiset uskonnot ja mysteerkoulut

Pentti Tuominen

Egyptin korkeakulttuuri

Yksi varhaisimmista korkeakulttuureista syntyi Niilin varsille, jossa tulvien vuosittainen toistuminen teki maat hedelmällisiksi.

Tämä loi perustan monien eri kansojen ja heimojen paikallisille kulttuureille, joita syntyi jo 5200-luvulta eaa. alkaen Niilin ylä- ja alajuoksujen rannoille.

Yläjuoksua (eteläosaa) sanottiin Ylä-Egyptiksi ja alajuoksua (pohjoisosaa) Ala-Egyptiksi.

Egyptin korkeakulttuuri

Asutus oli keskittynyt pääasiassa Niilin varsille pieniin kaupunkivaltioihin.

Maan elinkeinoelämä oli riippuvainen Niilin vuosittaisista tulvista.

Suurimmat kaupungit olivat Memfis, Theba ja Heliopolis.

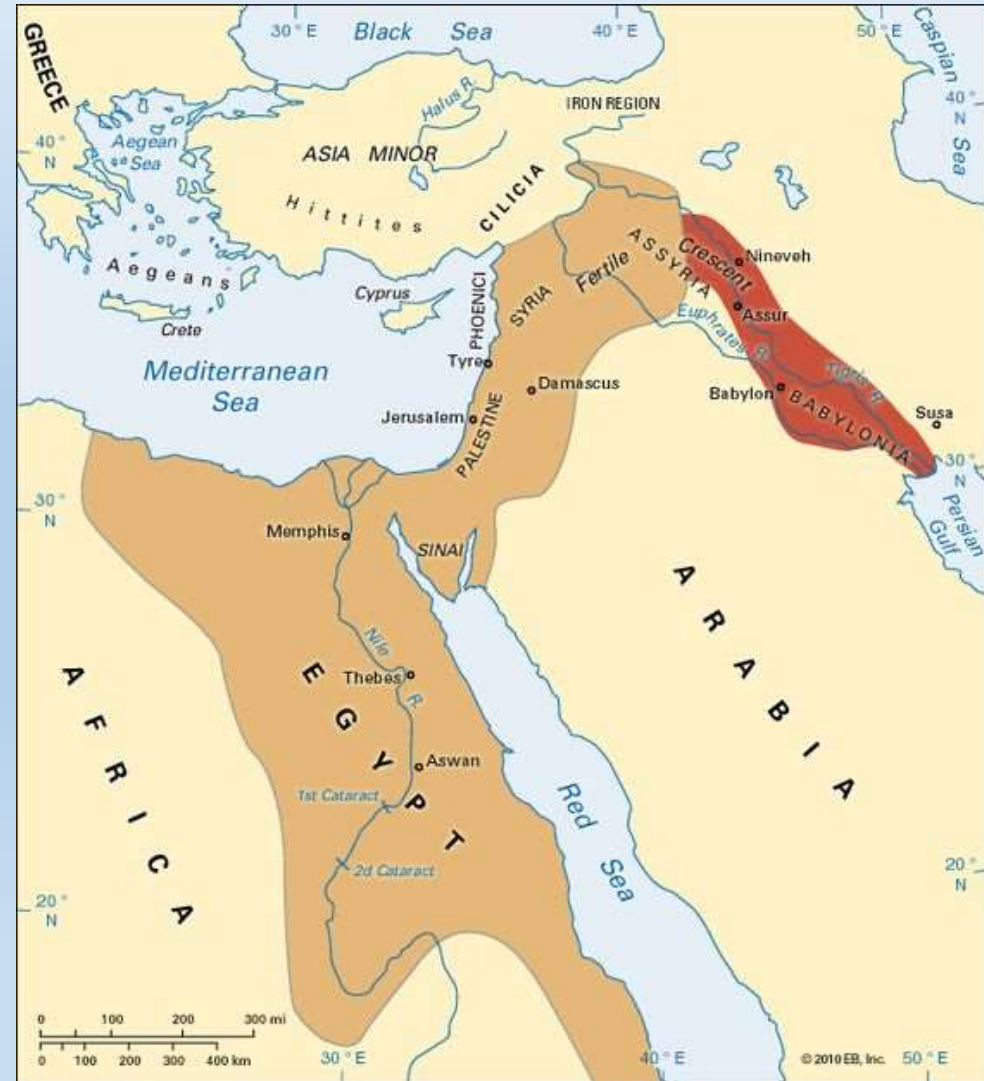
Yhdistynyt Egyptin kuningaskunta syntyi paikallisten heimojen hallitsemien kaupunkivaltioiden yhdistyessä noin 3150 eaa.

Egyptin imperiumi laajimmillaan

Egypti oli voimissaan yli kolmen vuosituhannen ajan.

Vahvimmillaan Egypti oli suurvalta, jonka vaikutus ulottui pohjoisessa Syyriaan ja Babyloniaan asti sekä etelässä Nubiaan eli Pohjois-Sudaniin (1480–1420 eaa.).

Muinaisen Egyptin uskonnot

Muinaisen Egyptin uskonnot eivät ole yhtenäinen kokonaisuus, vaan kokoelma paikallisia myyttejä ja uskomuksia, jotka myös muuttuivat ajan kuluessa.

Niille oli ominaista

- vahva dualistinen maailmankäsitys
- monimuotoiset riitit
- lukuisat jumaluudet

Lisäksi papistolla oli käsitys ”alkugnosiksesta”.

Muinaisen Egyptin uskonnot

Egyptiläisten kaikissa toimissa ilmeni uskonto.

Uskonto näkyi egyptiläisten

- valtavissa temppeleissä
- kuolemanjälkeistä elämää varten rakennetuissa muistomerkeissä ja haudoissa
- vainajien palsamoinnissa ja hautajuhlissa
- oraakkeleissa ja loitsuissa

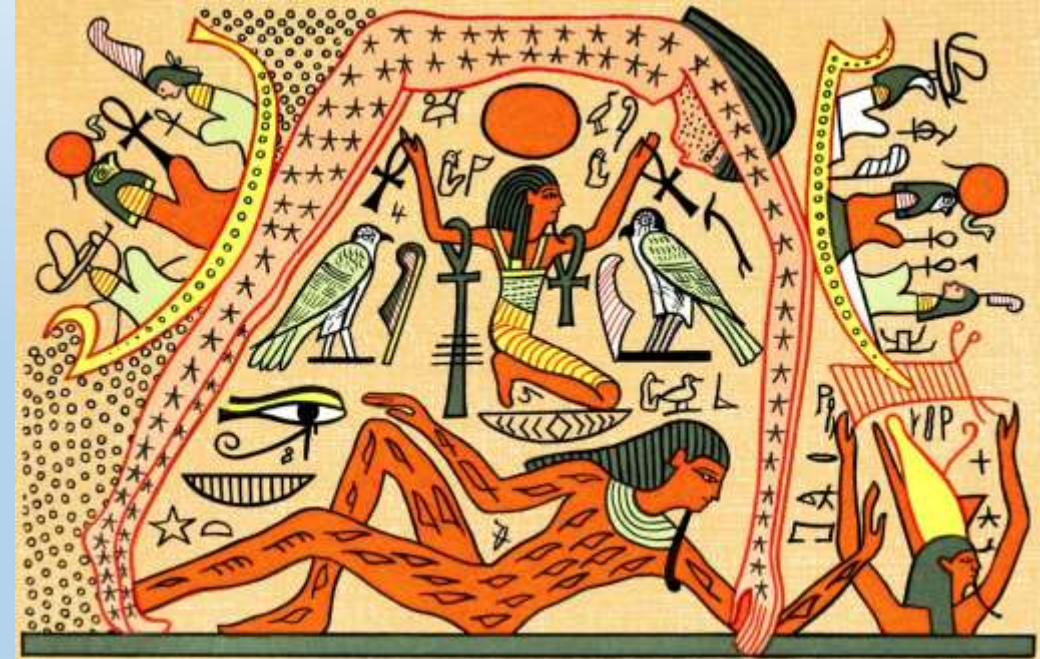

Muinaisen Egyptin uskonnot

Muinaiset egyptiläiset uskoivat maailman syntyneen maanalaisesta Nun-alkumerestä.

Avaruuden jumalatar Nut piteli taivasta.

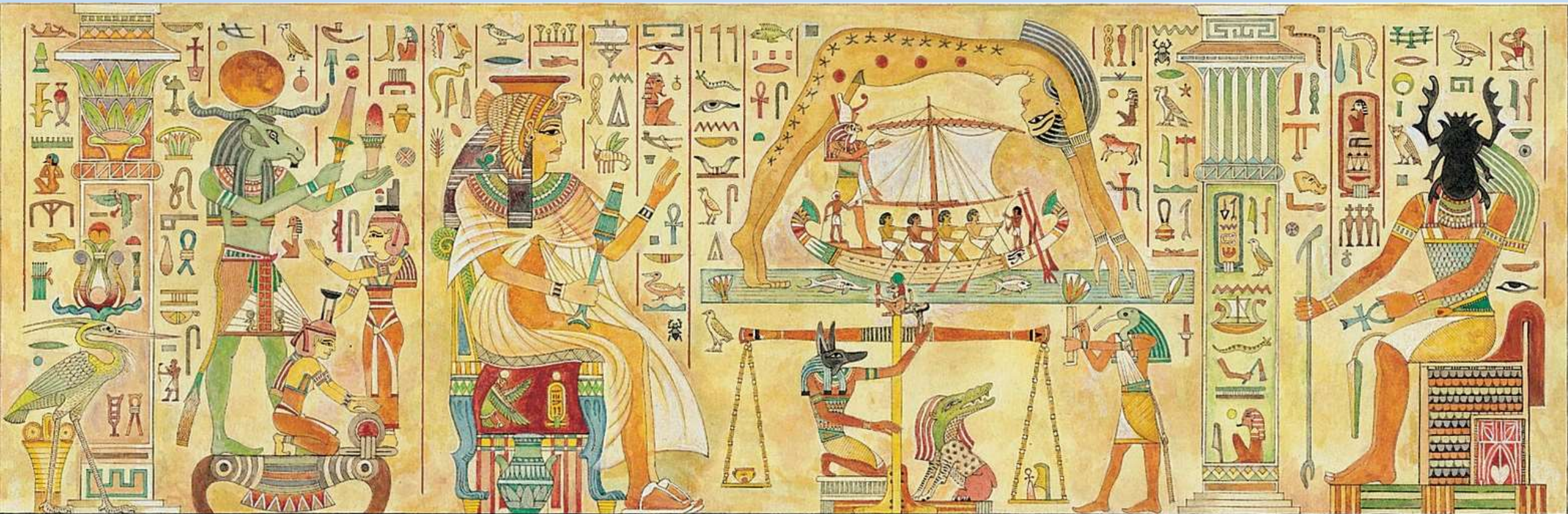
Ra:n aurinkolaiva aloitti joka aamu matkansa yli taivaan kannen.

Muinaisen Egyptin jumalat

Jumalalliset hahmot toimivat ikään kuin suuren maailmanteatterin näyttämöllä, jossa he esittivät maailman ja elämän eri tapahtumia.

Muinaisen Egyptin jumalat

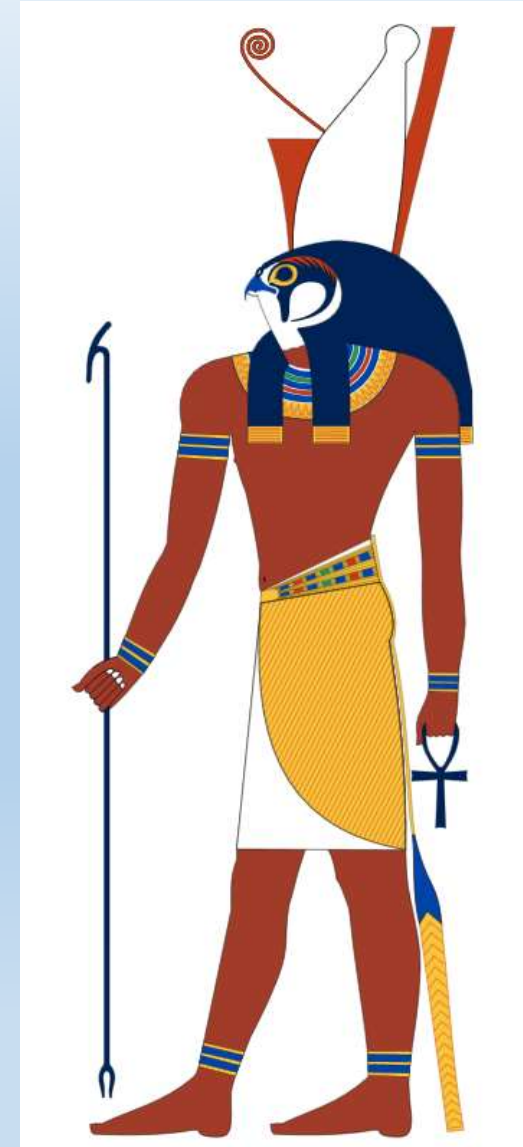
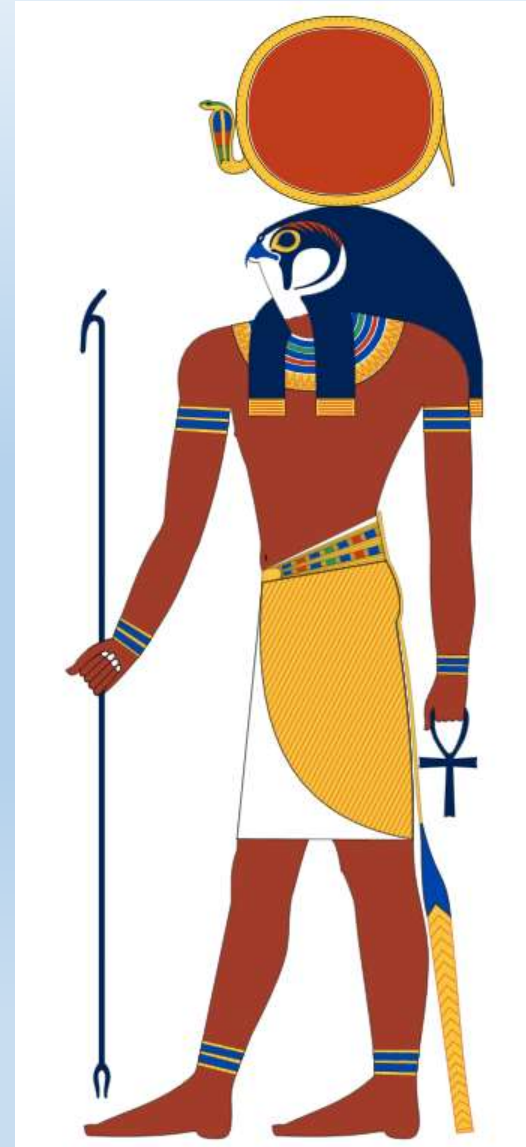
Jumalten uskottiin asuttaneen maata ennen ihmisten luomista.

Esi-isien henkien uskottiin elävän kuoleman jälkeen tuonpuoleisessa ja myös ihmisten keskuudessa sekä omaavan jumalaista voimaa ja auttavan ihmisiä.

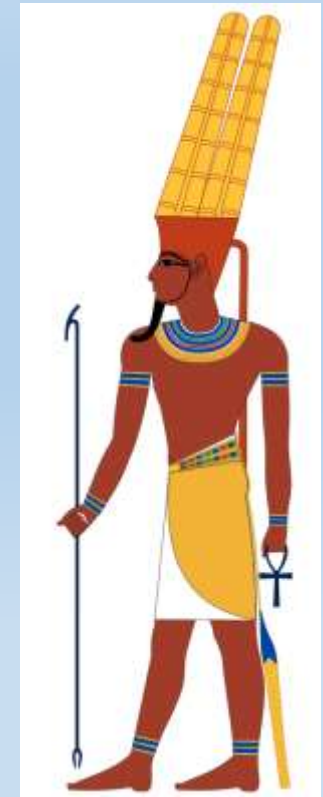
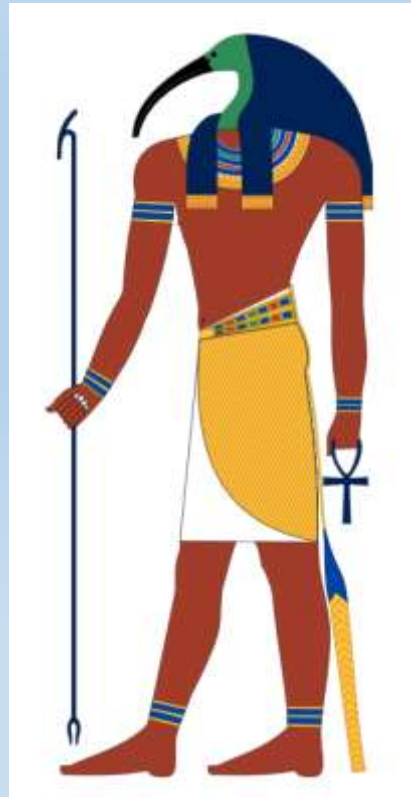
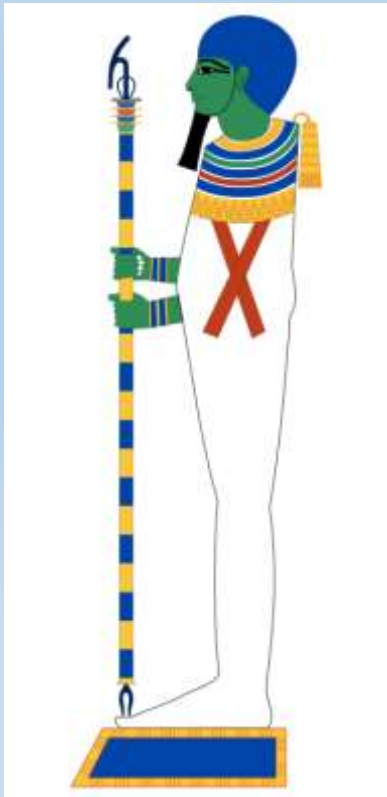
Muinaisen Egyptin jumalat

Muinaisessa Egyptissä uskottiin moniin jumaluuksiin, joista merkittävimpiä olivat nousevan auringon luova jumaluus **Ra (Re)** ja häntä ilmentävä **Horus**, jota maan päällä edusti faarao.

Muinaisen Egyptin jumalat

Jumalia egyptiläisillä oli satoja. Eri kaupungilla oli omat suosikkijumalansa. Tällaisia paikallisia suosikkijumalia olivat muun muassa luoja jumala **Ptah**, viisauden jumala **Thoth**, manalan jumala **Osiris** ja auringonjumala **Amon**.

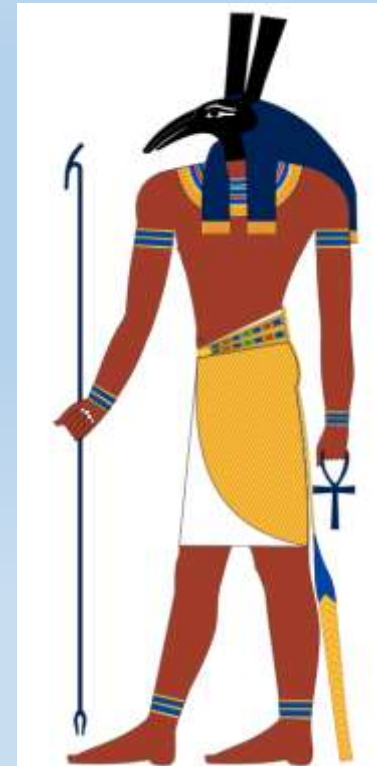

Muinaisen Egyptin jumalat

Muita tärkeitä muinaisen Egyptin jumalia olivat:

- **Isis** – magianjumalatar, Osiriksen puoliso ja Horuksen äiti
- **Maat** – oikeuden ja totuuden jumalatar
- **Seth** – aavikon ja kaaoksen jumala

Egyptin yksijumalaisuuden kokeilu

Egyptiä hallitsi vuosina 1353–1336 eaa. Akhenaten (Ekhnaton).

Hän asetti valtakunnan ainoaksi jumalaksi **Atonin**.

Akhenaten kielsi kaikki vanhat jumaluudet.

Hän myös pyrki uudistamaan uskontoa ja pitämään aurinkoa Atonin ilmentymänä.

- **Aton** oli tätä ennen ollut melko merkityksetön Heliopoliin paikallisjumalana.
- Akhenaten kielsi kaikkien muiden jumalien palvelemisen ja nosti **Atonin** ylimmäksi jumalaksi.

- Akhenaten pyrki myös uudistamaan uskontoa siten, että auringon palvomisen sijaan palvottaisiin auringon kautta säteilevää ***jumalan valoa***.

- **Aton** kuvattiin auringonkiekoksi, jonka säteet ovat kuin alaspäin ojentuneita käsiä.
- Auringonkiekon alalaitaan kuvattiin **strutsin höyhen**, joka oli totuuden jumalattaren **Maatin** tunnus.
- Aton-kuvioon kuului usein myös **ankh-risti** (elämän symboli).

- Aton oli sekä fyysisen auringon eli jumalan asumuksen symboli että auringon hengen tai jumaluuden symboli.
- Tavallinen ihminen ei saanut palvoa Atonia laisinkaan, vaan hänen tuli palvoa faarao Akhenatenia, joka puolestaan palvoi Atonia.

Sielukäsitys

Egyptiläiset uskoivat, että maailmassa oli kolme ajattelevaa olioryhmää. Näitä olivat:

- elävät ihmiset (ankhu)
- jumalat (netjeru)
- akh-henget (akhu, khu)

Akh-henkien katsottiin olevan kuolleiden esi-isien henkiä.

Sielukäsitys

Egyptiläiset uskoivat, että ihmisen sielu on jumalasta lähtenyt ”henkinen ruumis”, **Khu**, joka

- jälleensyntyä monta kertaa maailmaan,
- saa elämässään kokemuksia, viisastuu, ja
- lopulta – kun on tarpeeksi monta elämää elänyt – palaa takaisin jumaluuteen.

Sielu **Khu** kuvattiin ibis-linnuksi

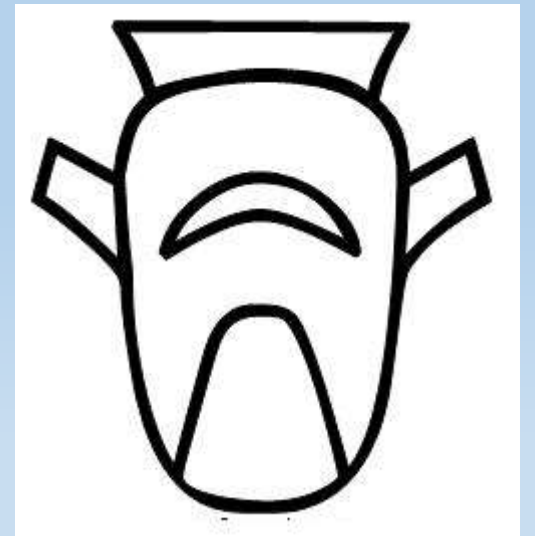
Sielukäsitys

Ihmisen sielun (*Khu*) uskottiin koostuvan eri osista, joista tärkeimmät olivat

- *Ba* eli persoonallisuus, järki ja muisti
- *Ka* eli elämänvoima ("henki")
- *Ib* tai *Ab* eli sydän.

Sydämen ajateltiin olevan ajatusten, tahdon ja tunteiden asuinsija, minkä vuoksi sillä oli tärkeä sija arvioitaessa ihmisen elämää vaa'alla kuoleman jälkeen.

Hieroglyfinä sydän kuvattiin pieneksi ruukuksi.

Sielupersoonallisuus ”Ba”

Ba oli osa ihmisen näkymätöntä osaa. Sen katsottiin edustavan ihmisen "sielua" ja hänen luonnettaan.

Ba kuvattiin hieroglyfinä ihmispäiseksi linnuksi, jonka edessä oli suitsuketta sisältävä uhriastia.

Ba teki jokaisesta ihmisestä yksilöllisen ja sen katsottiin jatkavan elämäänsä ihmisen kuoltua.

Jos vainajan **Ba:lle** ei suoritettu rituaaleja ja annettu ruokauhreja, saattoi se suuttua ja jättää kehon oman onnensa nojaan

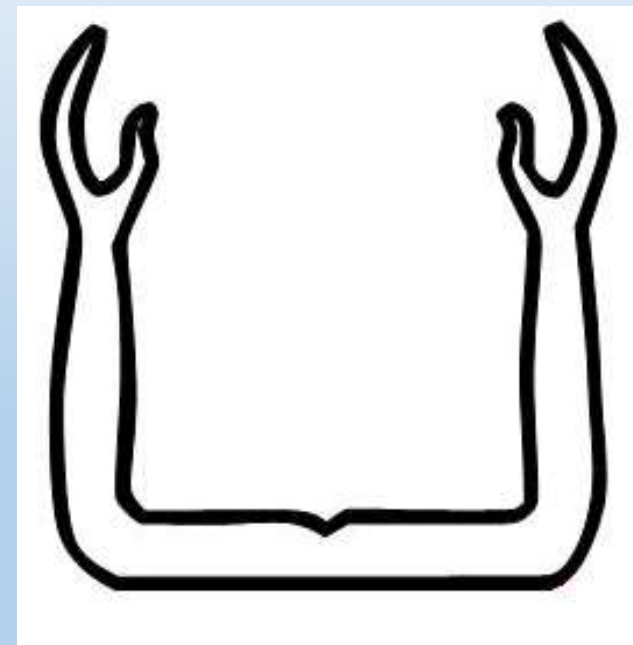

Sielun elinvoima ”Ka”

Ka oli Ban tavoin eräänlainen sielu (”henki”), mutta se kuvasti ihmisen elinvoimaa eikä niinkään hänen persoonaansa.

Kan uskottiin irtautuvan ruumiista kuoleman hetkellä, jonka jälkeen se jatkoi elämäänsä haudassa.

Ka kuvattiin hieroglyfinä kahdeksi ylösnostetuksi kädeksi.

Nimi

Nimi (*Ren*) oli keskeinen osa ihmistä ja sen säilyminen oli ensiarvoisen tärkeää.

Faaraot pyrkivät säilyttämään nimensä rakennuttamalla suuria monumentteja.

Muut pyrkivät kaiverrettamaan nimensä hauta-arkkuunsa tai jonnekin, jossa nimi säilyisi. Usein käytettiin maagista köyttä (kartussia) ympäröimään vainajan nimi ja suojelemaan sitä ikuisesti.

Nimen katsottiin olevan niin keskeinen osa henkilöä, että jos se tuhottiin tai unohtui, koko henkilö lakkasi olemasta.

Kuolleiden kirja

Kuoleman jälkeen sielu siirtyy tuonpuoleiseen, jossa vainaja joutuu kulkemaan vaarallisen matkan ohi hirviöiden ja liekehtivän järven jumalien luo sydämen punnitukseen.

Kuolleiden kirja

Vainajan mukaan laitettiin papyruskäärö, jota sanottiin *Kuolleiden kirjaksi*.

Se oli tarkoitettu matkaoppaaksi, joka kertoo vainajalle, mitä sielun tulee kussakin tilanteessa tehdä ja sanoa, jotta selviäisi matkan vaaroista.

Kuolemaan liittyvät uskomukset

Ihminen joutuu viimeiselle tuomiolle tuonpuoleisen jumalan Osiriksen eteen.

Silloin hänen sydämensä punnitaan vaa'alla, jossa vastapainona on oikeudenmukaisuuden ja totuuden jumalattaren Maatin kantama sulka.

Sydämen punnitseminen

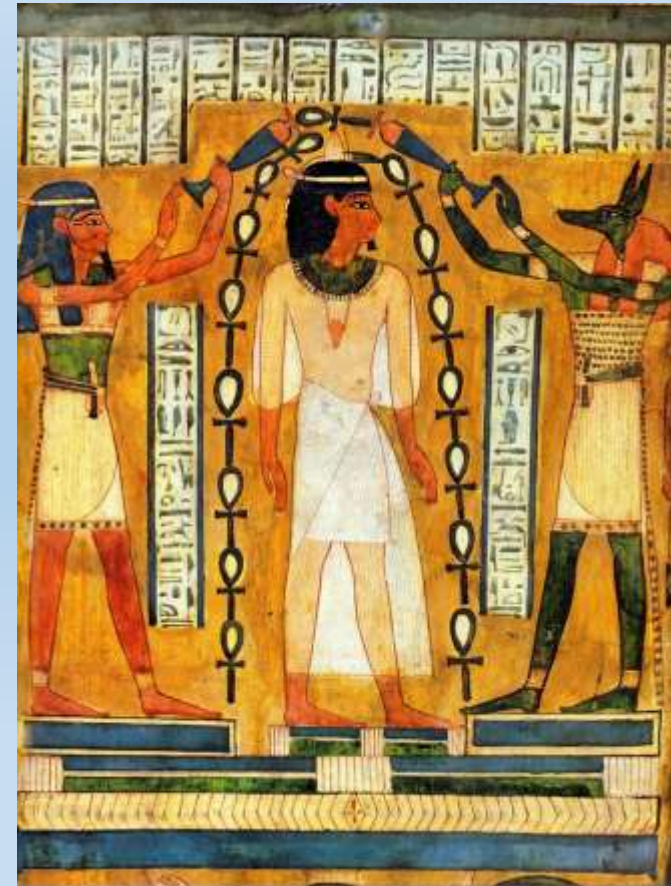
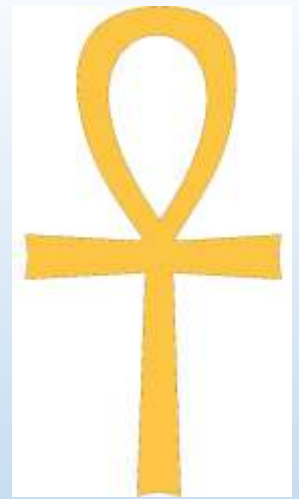
Sydän edusti ihmisen tahtoa ja sielua ja sulka tietoa ja viisautta. Jos sulka ja sydän olivat saman painoiset, ihminen oli saavuttanut totuuden ja pääsi tuonpuoleiseen maailmaan, mutta jos vaaka ei ollut tasapainossa, ihminen tuomittiin kadotukseen, mikä tarkoitti, että hän joutui elämään ja kuolemaan uudestaan.

Ankh-risti

Elämää tarkoittava hieroglyfimerkki **ankh** esitti mahdollisesti sandaalin hihnaa, sillä sanat 'sandaali' ja 'elämä' ääntyivät samalla tavalla egyptinkielessä.

Egyptiläisessä hautataiteessa ankh-symbolia kuvattiin usein kuolemanjälkeiseen elämään liittyvissä yhteyksissä, joissa manalan jumala Anubis ojensi vainajalle ankh-ristin avaimeksi tuonpuoleiseen elämään.

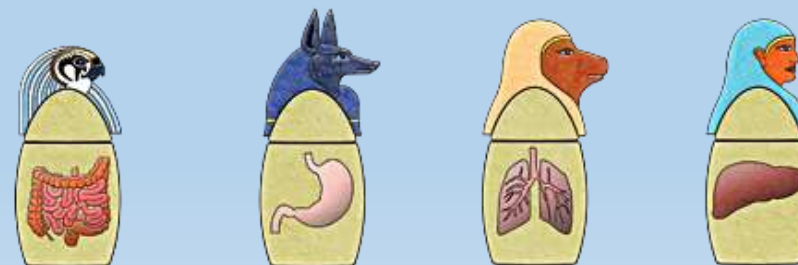

Palsamointi

Jotta ihminen pystyisi säilymään kuoleman jälkeenkin, hänen tuli varmistaa kaikkien ihmisen ja sielun elementtien säilyminen. Siksi ruumis palsamoitiin.

Prosessi kesti 70 vuorokautta. Kaikki sisäelimet poistettiin paitsi sydän säilöttiin saviruukkuun, joka sijoitettiin takaisin vainajan rintakehään sydämen paikalle.

Muinaiset egyptiläiset uskoivat sielun asuvan sydämessä.

Palsamointi

Myös aivot otettiin pois.

Käsittelyn jälkeen ruumis käärittiin pellavaliinaan ja sijoitettiin sarkofagiinsa.

Koska ruumis oli yksi ihmisen muodostavista viidestä elementistä, pyrittiin se säilömään mahdollisimman hyvin, jotta vainaja voisi välttyä toiselta kuolemalta.

Haudat

Egyptiläiset valmistivat itselleen niin suuren ja koristellun haudan kuin varat sallivat.

Oli tavallista, että hautaa alettiin valmistella jo hyvin nuorella iällä.

Hauta oli keskeinen osa vainajan ikuista elämää.

Haudat

Faaraoiden ruumiiden säilymisestä pidettiin erityistä huolta.

Siksi faaraot rakennuttivat valtavia hautakomplekseja turvatakseen jumalten tyytyväisyyden, jotta ne eivät hylkäisi ihmisiä.

He myös koristelivat hautansa esinein, maalauksin ja kirjoituksin.

Pyramidit

Faaraoiden haudoiksi rakennettiin Pyramideja.

Tunnetuimpia niistä ovat Gizan pyramidit, joista suurin on 139 metriä korkea Kheopsin pyramidi.

Kuvassa etualalla on kolme pienempää kuningattarien pyramidia.

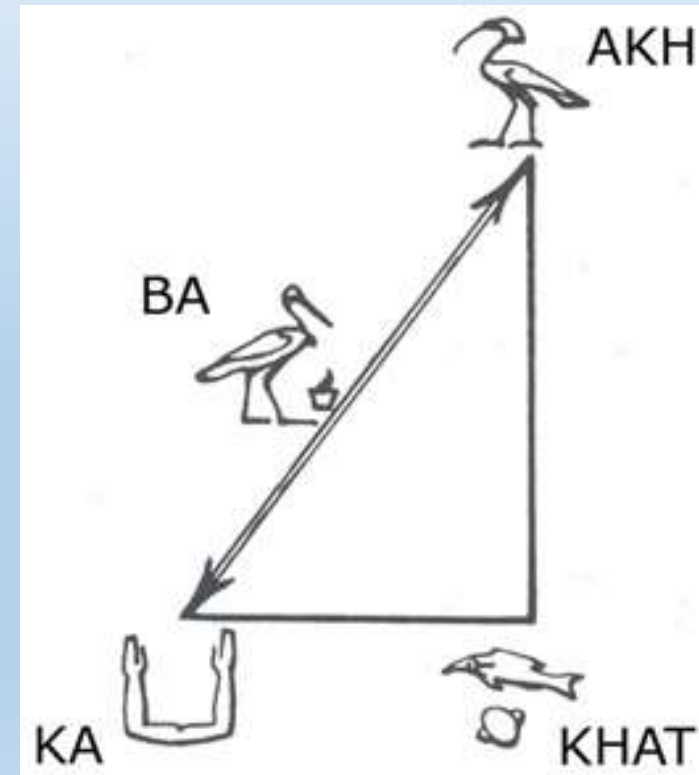

Kuolemanjälkeinen elämä

Vaikka sielun kaksi osaa, **Ba** ja **Ka**, jatkoivat elämäänsä kuoleman jälkeen, ei kuolemanjälkeinen elämä ollut itsestäänselvyys.

Jotta ihminen ei joutuisi elämään ja kuolemaan toista kertaa, hänen tuli kuolemansa jälkeen suorittaa rituaaleja, joilla pyrittiin vapauttamaan **Ba** hänen ruumiistaan (**Khat**).

Kun **Ba** saatiin pois ruumiista, se yhdistyi **Kan** kanssa ja vainajasta tuli **Akh** eli henkiolento, joka saattoi jatkaa elämäänsä tuonpuoleisessa.

Kuolemanjälkeinen elämä

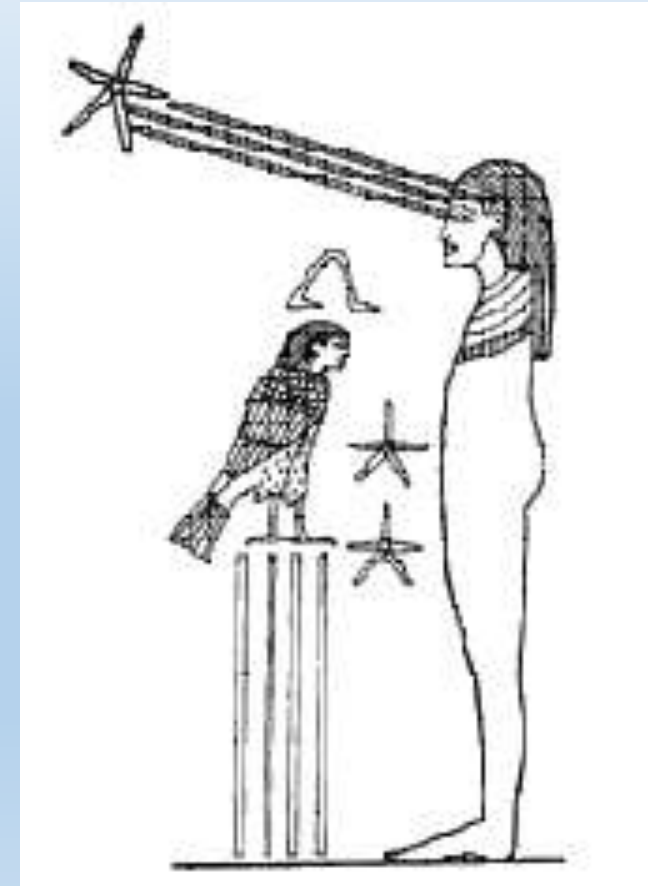
Kun vainajasta oli tullut **Akh**, hän jatkoi elämäänsä näkymättömänä henkiolentona maan päällä ihmisten parissa.

Akhien katsottiin palaavan yöksi hautaansa nukkumaan liittymällä mummioon.

Akhien uskottiin omaavan samanlaista jumalaista voimaa kuin jumalat.

Ravinnonsaanti **akheille** varmistettiin toimittamalla ruokauhreja vainajan hautakappeliin.

Akh kuvattiin usein 5-sakaraisena tähtenä.

Faaraot jumalan edustajina

Faarao oli muinaisen Egyptin yksinvaltainen johtaja.

Häntä palvottiin **Horus-jumalan** maanpäällisenä ilmentymänä, **Isiksen ja Osiriksen poikana** ja myöhemmin **auringonjumala Ran poikana**.

Faaraon tehtäviin kuului muun muassa johtaa armeijaa ja palvoa Egyptin jumalia.

Faaraon tuli pyrkiä päätöksissään aina ylläpitämään **Maatia** eli oikeudenmukaisuutta.

Papisto

Muinaisen Egyptin papit hoitivat temppelien palvontamenot: uhritoimitukset ja rukoukset.

Hierarkian huipulla oli ylipappi, jonka alapuolella olivat temppelikultista vastaavat maallikkopapit ja neljän kuukauden välein vaihtuvat wab-papit.

Heidän lisäksi oli päätoimisia rituaali- ja lukijapappeja, joilla oli koulutus työhönsä.

Uuden valtakunnan lopussa papiston valta kasvoi niin mahtavaksi, että se otti faaraolta vallan Ylä-Egyptissä.

Papisto

Egyptiläinen papisto oli hyvin perehtynyt salaiseen **jumalalliseen viisauteen**.

Ylimmät papit olivat myös **mysteerikulttien** hierofantteja, jotka edustivat korkeinta ja puhtainta viisautta. He **korostivat todellisen Itsen eli jumalallisen tietoisuuden löytämistä itsestään** ("alkugnosis").

Mysteereissä papit olivat pukeutuneina rituaaliseen **kolmikulmaiseen esiliinaan**, jonka väriyty ja kuviointi osoitti heidän arvoasteensa.

Temppelit

Muinaisessa Egyptissä oli kahdenlaisia temppeleitä:

- Jumalien palvelemiseen tarkoitettuja
- Kuolleiden faaraoiden palvelemiseen tarkoitettuja

Temppelit

Jumaltemppelit oli tarkoitettu valtionuskonnon jumalien palvelua varten. Niitä hallitsivat papit, ja ne olivat tavallisilta ihmisiltä kiellettyjä paikkoja. Temppelin ytimessä oli ”kaikkein pyhin”, suljettu pimeä kammio, jossa jumala asui ja jossa jumalan kuva oli.

Isiksen temppeli
Philaen saarella

Temppelit

Faaraot vietiin pyramidihautaansa pyramidin yhteydessä olleen kuolintemppelin kautta.

Kuolintemppelissä toimitettiin kuninkaalle tämän kuoleman jälkeen päivittäisiä riihtejä, jotka takasivat hänen hyvinvointinsa kuolemanjälkeisessä elämässä.

Sen jälkeen kun kuninkaat alettiin haudata kalliohautoihin, kuolintemppelistä tuli heidän ainoa näkyvä muistomerkkinsä.

Hatshepsutin
kuolintemppeli
Luxorissa

Sfinksit ja obeliskit

Sfinksejä on eri puolilla Egyptiä. Monilla niistä on ihmisen kasvot, mutta joillain on oinaan tai haukan pää.

Sfinkseillä oli mytologinen yhteys auringonjumalaan ja faaraoon.

Obeliskit olivat yhdestä kivistä veistettyjä, pohjaltaan nelikulmaisia ja ylöspäin kapenevia pylväitä, joiden huippu oli pyramidin muotoinen.

Obeliskit olivat auringonjumalan symboleja. Muinaisegyptiläisen temppelin edessä seisoivat tavallisesti kaksi obeliskia.

Gnostilainen Seura

www.gnosis.fi